

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Biblia, lat

Mit Postilla litteralis von Nicolaus de Lyra, Expositiones prologorum von Guilelmus Brito, Additiones ad Postillam Nicolai de Lyra von Paulus Burgensis und Replicae contra Burgensem von Matthias Doering

Doering, Matthias

[Lyon], nach 7. Mai 1485, um 1488

Prefatio in Hieremiam prophetam

[urn:nbn:de:bsz:31-304045](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-304045)

Incipit expositio prologi in Hieremiam propheta. Hieremias ppheta. etc. Ista plogi dicitur Hieronimus ad paula et eustochium: ad qru instantia trasta/ lit libz istu. Dicitur aut iste plogus in quibz particu/ las. in qru pma dicit qd iste ppheta ceteri prophetis

simplicior videatur in vobis: tñ in sensib? est cõlis. vñ dicit Hieronimus. Hieremias ppheta. etc. In scda pte simplicitatis bu/ sus rões assignat in qm nãmpliat cõmendat. et ista pars incipit ibi. Porro simplicitas eloquij etc. in q cõmendat a tribus. p a dignitate. b. Sacerdos ex sacerdotib? se cõdo a privilegio gñe. b. Et i matris vto scificat? tercio a status pfectõ. b. Virginitate. etc. In tercia pte qruor expmã. s. ppheta: pus: materia: locus et pphelamẽ tarõis mod? etc. Pus pphie expmã cu dicit Hieremias: dicitur erofus est puer. Masia ibi Captiuitate vrb arq iude. etc. Ergit em de captiuitate duaz tribuũ Locus tangitur: cu dicit. Qñ i iuda tñ. etc. Lametãtis mod? rãgã. b. Et civitatis sue ruinas. etc. Et q lametãtio metricè scribit in hebreo: dicit q fm mẽsuras metri et vsuũ distixit i iudicã. b. Qd nos mẽsure metri etc. In qra rãgã mod? agẽdit in libro isto: cu dicit. Preterea ordinẽ visionũ. etc. Ultio dicit q qd libz Baruch omiserat: cu q libz istu ad petitionẽ earũ trãstulerat p se emulos puocabat qd si lãdo cõpescere recti? erat. b. Libz baruch etc. Lra sag plana est b. Rusticior. i. simplicior. et huic expositõi pcedat lra sequẽs. s. Porro simplicitas eloquij. Aliq tñ exponit. b. Rusticior. i. rudiõ: qd nõ plano fmoneloqur sic Esaias: s. sub figuris. c. S. Sensib? par est. s. Hieronimus. dicit in glo. in principio Esaię. Nemo me putet Esaiã bene posse expõere cã vniuersa dñi sa crãmẽta pñeat. s. illud nusq legif de Hieremia. q nõ vñ sensibus cõpar Esaię. Itẽ in principio Eszechiel dicit glo. Hieronimus. Eszechielis difficultatẽ hebreõz mõstrat traditio. nisi em qd apud eos sacerdotũ mĩsterij dignitatẽ. id est. xxx. annos impleuerit. nec pñcipia gens eos: nec cãtica cãticoz: nec exordiu Eszechiel. vel finẽ legere pmittit. vt ad plenã sũas et mysticos intellectus plenã hũane nature tps accedat. s. b. nusq de Hieremia legif quõ qd: sensib? par. Rñdeo par sensib? dicit: qd vtrobiq de tpo et de captiuitate duaz tribuũ pphetaz. s. in pñdior i alijs inuenit. d. Anathotes. i. de anathot. f. Viculus. s. anathot. e. Est vsq bodie distã trib? milib? a. trib? militibus. g. Sanctificat? vñ Hieronimus. Anq exres de vñre scificauit. qd de alijs nõ legif. b. Virginitate sua euãgelicã virũ. s. euãgelicã pfectõẽ pñditi. i. Quasi ecclie dedicans. i. copulã. p b em q sub lege fuabat vñginitatẽ in sacerdotio: pte tendebat in se pñetie pfectõem q docef in euãgelio. Signãt aut dicit xpi ecclie dedicã. i. inseparabilẽ p fidẽ adberẽs. k. Vaticanari. i. ppheta. l. Exofus est. i. incept. ordio

Incipit pñatio in Hieremiam prophetam.

Et interpretatio Hieronimi est. Si qd in canouent fm hebreos codices exploret.

Alia est septuaginta interpretũ ecclisij vsitata. Que qũis nõnulla ali hẽat qd in hebreis codicibus inuenit: tñ vtraq id est fm septuaginta et fm hebreã applica auctate firmata est: nõ errore neqz rãphẽsione supiozi: s. cõto pñilio septuaginta nõnulli ali dixisse vñ ptemisse intelligit. Qd iõ pñdem? ne qd qd alterũ ex altero dicit emẽdar qd singuloz in suo gñe vñtas obfuan da est. Incipit plog? in eadẽ.

Hieremias? ppheta cui hic plog? scribit fmõe qdẽ apud hebreos esaię et osee et

qbusdã alijs pphetaz videt eẽ rusticior? s. sensib? par est qdpe qui codẽ spũ prophetauit. Porro simplicitas eloquij d loco ei i q na

ditis ordĩns sum: vel ofus sum: dicitur telam ponere. et qd qui telã ponit tñc eã incipit. ideo ordĩri ponit p incipe. et cõponit exordio. vnde exofus. n. Puer. Hieronimus. Ecce nãcio loq qd puer ego sum. etc. n. Urbis hierusalẽ atq iude. i. duarũ tribuũ. o. Dehis carnis. Uñ dicit. xxxij. Postq pñdierat captiuitatẽ hierusalẽ et trãstãtõs po/

tus est accidit. Sui em anathotes? q est? vsq bodie vicul? trib? ab hierosolimis distãs milibus: sacerdos et sacerdotib?: et in matris vtero scificat? vñginitatẽ sua euãgelicã virum xpi ecclie dedicans. Hieronimus uaticinari exofus est puer? et captiuitatẽ vrbis? atq iudee nõ solũ spũ: s. et ocul? camis inuit? est Hieronimus decẽ trib? isrl? assiriũ in medos trãstulerant. Uñ. iij. Reg. xvij. Trãstãtus est isrl? d terra sua i assirios. etc. q Hieronimus terras ear? colõie gẽtũ possidebat. Colõia dẽ vrbis vel castrũ qd p de sectu idigẽarũ nouis colonis adiplef. Itẽ colõia dẽ agricultura vñ cultus religioz: qd gẽndũ genus. i. decẽ tribu? in assyrios trãstãtis rex assyriõz milit? gẽtes d babilone et de chuta et de abaiath et de anath et d sepbaruam q p filijs isrl? rad possederit lamariã: et habitauerunt in vrbibus ei?. vnde dicit hic. Colonie gẽtũ. i. gentes colẽres. i. inhabitãtes vrbes decẽ tribuum possidebat terras earũ.

puli i babilone legif q Nabuch. rex babilõis pcepit nabuzardã vt tolleret hieremiam et nil mali ei faceret. S. q re nõ pphetaz d captiuitate decez tribuũ: sed duaz tñ. reddit cam cũ dicit. p Hieronimus. etc. pñtia sic. Nõ solũ spũ reuẽdãre s. ocul? corporis inuit? est captiuitas: tem ouarũ tribuũ. Jam em decẽ trib? isrl? assiriũ in medos trãstulerant. Uñ. iij. Reg. xvij. Trãstãtus est isrl? d terra sua i assirios. etc. q Hieronimus terras ear? colõie gẽtũ possidebat. Colõia dẽ vrbis vel castrũ qd p de sectu idigẽarũ nouis colonis adiplef. Itẽ colõia dẽ agricultura vñ cultus religioz: qd gẽndũ genus. i. decẽ tribu? in assyrios trãstãtis rex assyriõz milit? gẽtes d babilone et de chuta et de abaiath et de anath et d sepbaruam q p filijs isrl? rad possederit lamariã: et habitauerunt in vrbibus ei?. vnde dicit hic. Colonie gẽtũ. i. gentes colẽres. i. inhabitãtes vrbes decẽ tribuum possidebat terras earũ.

vl? colonie. i. agriculture. s. Gẽtũ. i. gẽtes agriculture dõdite. qd a rege assyriõz misse erãt ad colendã sibi terrã decẽ tribuũ. Possidebat terras earũ. Vel colonie gẽtũ. i. gẽtes variũ cultũ religionis habentes. qd sicut dicit. iij. Reg. xvij. Vnaqueq gens fabricata est deũ suũ. Possidet terras earũ. In iuda tñ. i. in duabus tribu? v. Et in benamin. i. hierusalẽ. qd in forte benamin pmo fuit hierusalẽ: sic dicitur est. s. circa finẽ plogi in Hieremias. f. Quadruplici plãnt vel distixit alpbabeto. illud expositũ est supra in epla ad paulinum. p. Qd. s. quadruplex alpbabetũ. s. Nos. in trãstãtione nostra. s. Mensure metri versibusq reddidim?. id est iuxta mẽsuras metri et versuum quas habet in hebraico distixim? in latino. qd distixim? sententias fm dicras mẽsuras. metricẽ em scribunt tñ i hebraico: et sub certis clausularũ mẽsuris distinguuntur in latino. a. Ad pñtinam fidem. id est iuxta hebraicã veritatẽ cui fides debet adhiberi. b. Pretermissimus. quia nõ est de canone: sed postmodũ trãstãt? fuit de greco in latinum: iuxta vulgatã editionẽ in qua inuentus est. c. Prestantes. id est expectantes. Nfuo. Pretholo: expecto: pfecto/lor: querere dico. Paula fuit quedã matrona romana cui? filia fuit eustochiũ: de quibus inuenies sans. s. in prologo sup iosue versus finẽ. d. Ceterũ. pro sed. e. Recti? fuerat ad cõpẽdiũ. i. ad abbreviatõz. e. Mali. virandũ in alijs. s. in emulis meis. vnde nõ dicit rectius abfolare: sed addit. Ad cõpẽdiũ mali ponere modum. id est finem. f. Furoz. id est detractioni. g. Eorum. quia quasi furbandi detrãbunt mibi. Cetera plana sunt.

Expliat qualif. unqz expositio istius prologi.

Prologus.

meo ponere q̄s quotidie noui aliquid scriptitantem inui-
doꝝ infaniã puocare. Itẽ alius plogus in eũdem.
Dachim filius iosie cuꝝ tertiodecimo an-
no pphctare cõsus est Hieremias: sub q̄
Vlida mulier pphctauit: ipse est q̄ alio no-
mine appellatur Eliachim: ⁊ regnauit sup
tribũ Iuda ⁊ hierusalẽ annis vñdecim. Cui successit in
regnũ filiꝝ Joachim cognomẽto Jeconias: q̄ tertiomẽ
se regni eius die decima captus a duobꝝ Nabuchodo-
nosor ductꝝ est in babilonẽ: ⁊ loco eiꝝ cõstitutꝝ est Se-
dechias filius Josie patris eius cuiꝝ anno vñdecimo
hierusalẽ capta atq; subuersa est. Nemo igitꝝ putet eun-
dem in Danielis principio Joachim qui in Ezechielis et
cedio ioachim scribit. Iste extrinã syllabã chĩm habet
ille chin. ⁊ obhãc cãm in euãgelio sũ Martheũ vna vi-
detur deesse generatio. q̄ scõda tesseredecas i ioachim de-
sinit filiũ Josie. ⁊ tertia icipit a Joachim a filio Joachim
Quod ignorãs porphirus calunã instruit ecclesie: suã
ostendens impenitiã: dum euãgelistã Martheũ arguere
nititur fallitatis. Quodq; traditũ scribitur ioachim mõ-
strar non aduersariorum fortitudinis fuisse victoriã: sed
domini voluntatis.

Inapit argumentum in eundem.

Jeremias anathones: qui est viculus tri-
bus a hierosolymis distans milibus apud
taphnas in egypto a populo lapidibꝝ obui-
tus occubuit. Jacet vero in eo loco sepultꝝ
quo dudũ Pharaõ rex habitauerat. Et quoniã postu-
latione sua defigatis ab eodẽ loco serpẽtibꝝ egyptios a
tactu aspidũ facit esse securos: magna cũ ibi religioe egypti
venerãtur. **Explicit argumentum.**

Postilla fratris Nicolai de lyra super Hieremiam incipit felicitate
adiunctis additiõibus domini Pauli episcopi Burgen. ⁊ replaciõ
Marthei de õng ordinis minorum.

Prophetam in gẽmbus dedi te. Verbuꝝ propositum
scribit Hier. i. cap. ⁊ dicitũ fuit sibi a dño: in quo pos-
sunt notari quatuor cause buiꝝ libũ hieremie quẽ ha-
bens p̄ manibꝝ exponendũ: videlicet causa efficiẽs
materialis: formalis: ⁊ finalis. Causa vero efficiẽs
duplex est. Una principalis. s. deus revelãns omnia in
hoc libro comẽta. Alia instrumẽtalis. s. scriba Hieremias: qui spũscõ
dicante scripsit libruũ istũ. Et hec duplex cã efficiẽs notat cum dicitur.
Dedi te. ita q̄ in supposito buiꝝ verbi dedi: quod est ⁊ ipse deꝝ expm̄i-
tur causa efficiẽs p̄ncipalis. In hoc autẽ p̄noie re: cã efficiẽs instrumẽ-
talis. Et de vtraq; p̄õ accipi illud q̄ scribit Ezechielis. iij. fili boĩa
speculatoꝝ dedi te domui israhel. Ad hoc em̄ ponitur speculatoꝝ: in ex-
celso vt a longe speculet: ⁊ q̄ viderit fideliter annunciet. ⁊ sic fecit Hier-
emias: vt statim videbit in quodã generali: ⁊ plenius in p̄secũdõẽ li-
brũ. Causa vero materialis ⁊ formalis possunt notari in noie p̄phete.
cum dicitur. Propheta. Ad cuius intellectũ sciendũ q̄ p̄pheta sũ in-
terp̄tatoꝝ nois d̄r quasi p̄cul fans. q̄: fact seu denũciat ea que sunt lõ-
ginqua a naturali cognõde bũana. ⁊ ista q̄ntum ad p̄is sunt in dupli-
ci gradu: q̄ aliqua sunt buiusmodi p̄pter suã em̄inẽciã respectu intel-
lectus nr̄: cuiusmodi sunt diuina ad que se b̄ intellectus noster sic oca-
lus noctne ad lucẽ solis. q̄. Alibi aph̄sice. inter ista vero valde lõgin-
quũ ⁊ remotũ est a cognitiõẽ nostra incarnatiõis diuine mysteriũ. ex
creaturis em̄ p̄õ homo deuenire in cognitiõẽ p̄ine cause: q̄ deus est
q̄ntum ad multas eius conditiones, ⁊ sic philosophi educterũt de deo

plurimas conclusiones. Similiter natura humana per se acco-
pta nõ excedit cognitiõẽ nostrã: s; vno nature diuine ⁊ bũ-
ne in supposito verbi sup̄ modũ transcendit facultatẽ intellectus
humani. mysteriũ autẽ istud denũciat hieremias p̄pheta inter
alios valde clare. xxiij. c. dicit. Ecce dies veniũt dicit dñs: ⁊ fa-
scirabo David gemẽ iustũ: ⁊ regnabit rex: ⁊ sapiẽs erit: ⁊ faciet
iudiciũ ⁊ iusticiã in terra. In diebus illis saluabit iudã: ⁊ stabi-
tabitur cõsidenter. Et hoc est nomẽ qd vocabunt cum domi-
nus iustus noster. Hec est auctoritas que ad litterã de chũstũ
dicitur sũ omnes doctores hebreos ⁊ latinos: vt plenius vide-
bitur domino cõcedente. per hoc autẽ qd dicitur. Fascirabo da-
uid gemẽ iustũ. exprimitur humanitas chũsti q̄ factus est ex
mine dauid sũ carnẽ. ad Ro. p̄. p̄ hoc autẽ qd sub dicit. Et hoc est
nomẽ qd vocabunt cũ dominus iustus noster. exprimitur di-
uitas chũsti datus vt mihi videt q̄ in alijs libris veteris testa-
menti. quia vbi habentur dominus: in hebreo habetur nomẽ
domini terrã gramaton: qd sũ antiquos doctores hebreos sic
est appropriatũ altissimo creatori: vt non liceat ipsam nomẽ
alio dicit: put plenius dicit dñs concedere: quãdo ad locum il-
lum venimus. Et quia Hieremias ita clare chũsti mysteriũ de-
nũciat p̄phctice: potest dici de eo quod scribitur Luca. i.
tu puer propheta altissimi vocaberis. quia valde exprimit ali-
tudinem sue diuinitatis. Et hec est materia principalis buius li-
brũ. Unde dicit Rab. Sal. super. it. cap. zacharie. qd vniuersũ p̄-
phctõ non sunt locuti nisi de diebus messie qd est intelligendũ
de p̄ncipali intentione eorum. quia de pluribus alijs sunt locu-
ti. Et sũ hoc deus humanandus est subiectũ in omnibꝝ libris
prophetalibus: sicut deus est humanatus in euãgelio. qui
quod prophete nuntiant futurum euãgeliste narrant factum.
Sicut enim deus sub ratione absoluta est subiectum in tota
era scripturã: sic est in partibus eiꝝ subiectum sub rõnibus d̄m-
minatis. vt dicitũ fuit plenius in principio Gen. Alia vero fuit
longinqua a cognitiõẽ humana propter sue em̄itatis ⁊ vici-
tis deficientiam: cuiusmodi sunt futura cõtingentiã de quibus
non est determinata veritas apud nos: sed est determinata apud
deum. ⁊ de talibus est p̄phctõ sũ qd dicit. Cassiodorus super
ps̄. Propheta est diuina inspiratiõ: rerum euẽtus immobilis re-
ritate denũcians. De talibus vero erat destructio ciuitatis ⁊ tem-
pli ⁊ captiuatio populi per Nabuchodo. futurã: quam hier-
emias p̄phctice denũciat ⁊ scribit in hoc libro instanti qd vo-
luerunt eius propter hoc occidere: sũ qd dicitur infra. xxiij. In
diciũ mortis est viro huic: quia p̄phctõ aduersus ciuitã
tem istã. Et hec est materia buius libri secundaria sub nomẽ
prophete designata. Causa etiam formalis buius libri sub no-
mine prophete designatur. Circa quod sciendũ qd duplex est
forma libri. scilicet forma tractatus ⁊ forma tractãdi. Forma ve-
ro tractat: est diuisio libri per partes ⁊ capitula: de quã videtũ
tur in p̄secutione libri. Forma vero tractãdi est modus agm-
di: qui modus est p̄phcticus describendo diuinas reuelãti-
nes Hieremie factas: propter quod de ipso potest dici illud qd
scribitur Jobannis. vi. Hic est vere propheta. Et dicitur vere
propheta ad differentiam pseudo prophetarum qui nõ p̄ph-
tabant ex diuina inspiratiõẽ sicut Hieremias: sed aliqui cõ-
ex propria fictione propter questum: ⁊ alij ex reuelatione demo-
num qui sunt mendaces: propter quod false erant in pluribus
prophetie eorum. Causa finalis buius libri est utilitas vniuersi-
tatis ecclesie que collecta est ex omnibus gentibus. ⁊ hic finalis
notatur cum dicitur. in gẽmbus. id est ad vniuersitatem omnũ gen-
tium. propter quod de ipso potest dici illud Esa. xliij. Deditẽ
lucẽ gentium vt sis salus mea vsq; ad extremũ terre. vt sit vobis
domini ad Hieremiam dicentis. Dedi te in lucẽ gentium
ad illuminandũ eos lumine fidei ⁊ claritate morum: vt sis sal-
lus mea vsq; ad extremũ terre. ⁊ hoc denũciatũ tantum. qd
chũstus est salus gentium effectiue. sũ qd dicitur ps̄. lxxij. Ope-
ratus est salutem in medio terre. id est in hierusalẽ: que est in mo-
dio climãte terre habitabilis: in qua operatus est salutem bũ-
nam per suam passiõẽ benedictam ⁊ resurrectionem ⁊ ascen-
sionem in celum: vbi cum patre ⁊ spiritu sancto viuit ⁊ regnat in
secula seculorum Amen.

Erba
diuidit
fem est.
no. sc
mũ notificatur au
supple s; q sequũ
tur i b libro. De
cũdo ex gñe: cus
dicit. b filij
belchie. q fuit eti
am ppha: s non
tã famosus sicut
hieremias. ⁊ hoc
sũ regulã bebre
orũ q dicit qd qũ
in p̄ncipio alicũ
ius p̄phctẽ expm̄i-
nitur nomẽ p̄is
ipsi p̄phctẽ antel
ligẽdũ est qd ⁊ p̄
fuit propheta.
De sacerdoti-
bus qd ⁊ ⁊. ex qd p̄
dignas sui generi
q̄ tribꝝ sacerdoti-
tal cõmũta fuit
tribus regie p̄p̄
sui dignitatẽ. Ter-
cio ex loco: cũ d̄r.
In terra bẽia
min. Dicit em̄ b̄
ronin in plogo
bu: libri qd ana-
thõ est vicus tri-
bus milibꝝ distãt
a hierusalẽ in for-
te bentamin sit.
Quarto notificat
Et sciendũ qd istud
fuit ad id qd d̄r: i
hec verba p̄cede
facti est vbi dñs
rũ p̄phctõ p̄phctõ
q̄ q̄libet eoz regni
sub alijs regibꝝ
p̄p̄i ei: ciuitate
rũ videt infra. r̄
est ciuitas. ⁊. E
vt ibi d̄r qd ciuitas
donec sup b aud
chia p̄nãcios a d̄
Et factũ est. H
p̄phctõ d̄r: cũ d̄r:
in te. noticia p̄de
yulua scificantiã
scificantiã. i
p̄phctõ d̄r: impo-
tio hieremie. H
res qd h̄ ter ponit
triplicẽ defectũ. s
mis. s; b̄ expõsi-
tur hic vna d̄r: cũ
beq; bis ponit
liquãdo sonat in
cno dolens vel a
iõ subdit. I
etũ tuũ supple
tegere. Dieb ar-
rões vsq; ad mo-
ũq; Reg. Et sub
manũ suã ⁊ tecti.
diuẽ boĩa deũ re